

การศึกษาความเป็นพลเมือง: กรณีศึกษาประชาชน ในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

The Study of Citizenship: Case Study of People in Umong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province

ธนวัฒน์ พรหมทอง¹ และ วรพงษ์ ตระการศิรินนท์²

Thanawat Promthong³ and Worrapong Trakarnsirint⁴

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นพลเมือง และปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนในตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mixed Method) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม คือ ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 400 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม คือ สมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชนตำบลอุโมงค์ คือ (1) กลุ่มผู้นำชุมชน (2) กลุ่มประชาชน และ (3) กลุ่มสมาชิกแหล่งเรียนรู้ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการวัดระดับความเป็นพลเมือง และปัจจัยใดที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) ละอายและเกรงกลัวต่อความชั่ว (2) ซื่อสัตย์ สุจริต (3) กล้าและเชื่อมั่น (4) ใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการปัญหา (5) ส่งเสริมคนดี (6) สามัคคี (7) ให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชนท้องถิ่น และ (8) มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหา สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน ผลการศึกษาพบว่า

¹ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมล: snookerthanawat@gmail.com

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 อีเมล: worrapongt@hotmail.com

³ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200, Thailand. E-mail: snookerthanawat@gmail.com

⁴ Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200, Thailand. E-mail: worrapongt@hotmail.com

ครอบครัว สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเพื่อน สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน

คำสำคัญ พลเมือง, คุณลักษณะความเป็นพลเมือง, สถาบันทางสังคม

Abstract

This article has two main objectives: (1) to study citizenship levels of the people residing in Umong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province, and (2) to study factors affecting the levels of citizenship of the people in Umong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province. This was a Mix Method research. The tools used in the study were questionnaires and focused group dialogs. The researcher collected data from the sample group of 400 people answering questionnaires and the focused group dialogs with three groups of people in Umong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province. The three groups included (1) community leaders, (2) general people, (3) members of the community learning resources. Data collected from both tools were about the levels of citizenship and about factors affecting citizenship of the people.

The results of the study revealed that the desirable attributes for citizenship found most in Umong Subdistrict could be arranged in order as follow: (1) moral shame and conscience, (2) honesty and integrity, (3) courage and confidence, (4) sharing ideas for tackling problems, (5) supporting and promoting a good person, (6) unity, (7) displaying concern for problems in local community, and (8) playing roles in solving problems. With regards to factors affecting the levels of citizenship, the research found that family, educational institution, government sector, peer group, religious institution as well as mass media were all considered as the important factors in strengthening the citizenship of the people.

Keywords Citizen, Characteristics of Citizen, Social Institution

1. บทนำ

ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ไม่ใช่เพียงแค่การมีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่จะต้องมีการพัฒนาประชาชนสู่การเป็นพลเมืองที่มีความเข้มแข็ง (Active Citizen) ดังที่ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และ วลัยพร รัตนเศรษฐ (2557) ได้กล่าวถึงความสำคัญของพลเมืองต่อการพัฒนาสังคม และประเทศชาตินั้น มีอยู่ 3 ประการ คือ (1) ช่วยยกระดับการบริหารราชการแผ่นดินและชุมชน โดยมีการมุ่งเน้นสาธารณะประโยชน์ และมีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น (2) ช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบาย กฎหมาย และการจัดทำงบประมาณที่เอื้อต่อการพัฒนา และ (3) ช่วยให้เกิดความตระหนักถึงความเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน (Self Government)

ปี พ.ศ. 2475 ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพลเมืองในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญของการพัฒนาพลเมือง คือ วัฒนธรรมทางสังคมที่เอื้อต่อระบบอุปถัมภ์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชาชนผ่านการครอบงำ ทางความคิด จึงเป็นสิ่งที่ขัดขวางการพัฒนาพลเมือง (วิชัย ต้นศิริ, 2551) ทั้งนี้ การเป็นพลเมืองเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ จะต้องได้รับการปลูกฝังจากสถาบันทางสังคมต่างๆ อาทิ ครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน เป็นต้น (Faour & Muasher, 2011)

ดังเช่นในชุมชนตำบลอุโมงค์ อำเภอมือเมือง จังหวัดลำพูน ที่มีการพึ่งพาตนเอง ภายหลังจากการได้รับผลกระทบจากปัญหาราคาลำไยตกต่ำในปี พ.ศ. 2538 ทำให้มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง (อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ และคณะ, 2558) ตลอดจนการสร้างแนวทางการพัฒนาพลเมือง ซึ่งมีทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ การสร้างความรู้ ความสามารถ การพึ่งพาตนเอง ความสามารถในการช่วยเหลือสังคมและการมีความรับผิดชอบต่อปัญหาบ้านเมือง โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน จนทำให้ได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย เช่น รางวัลพระราชทานเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะ (Zero Waste) และรางวัลพระราชทานชนะเลิศ เทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่า เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของเทศบาลตำบลอุโมงค์

ต่อมาได้มีการพัฒนา “คน” ภายในชุมชนตำบลอุโมงค์ เพื่อยกระดับจากประชาชนสู่การเป็นพลเมือง อันเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ โดยจะต้องเพียบพร้อมไปด้วยคุณลักษณะความเป็นพลเมือง ซึ่งประกอบไปด้วย 8 ประการ คือ (1) การให้ความสำคัญกับปัญหาของชุมชนท้องถิ่น (2) การมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหา (3) การใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการปัญหา (4) ความซื่อสัตย์ สุจริต (5)

ความสามัคคี (6) การละอายและเกรงกลัวต่อความชั่ว (7) ความกล้าและเชื่อมั่น และ (8) ส่งเสริมคนดี (สมพร ใช้บางยาง, 2556)

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2557 เทศบาลตำบลอุโมงค์ได้เล็งเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชนภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยอุโมงค์สร้างพลเมือง ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลไกที่สำคัญในการวางรากฐานของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนทั้งภายในชุมชนตำบลอุโมงค์ และภายในพื้นที่เครือข่ายอื่นๆ (อาภาวรรณ โสภณธรรมรักษ์, 2558)

จากที่กล่าวมาในข้างต้น สามารถบ่งบอกได้ว่า ความเป็นพลเมืองของประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์นั้น เปรียบได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ หรือเรียกได้ว่า เป็นชุมชนพลเมืองต้นแบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระดับความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ว่ามีมากน้อยเพียงใด เนื่องจากประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ ได้มีการพัฒนาพลเมืองมาอย่างยาวนาน ตลอดจนได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังต้องการศึกษาว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน และผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง และสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนภายในชุมชนอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

(2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

3. ขอบเขตการวิจัย

(1) ขอบเขตทางด้านเนื้อหา ในการศึกษาครั้งนี้มีเนื้อหาที่ครอบคลุมเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง 8 ประการ และปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เท่านั้น

(2) ขอบเขตด้านประชากร ในการศึกษาค้างนี้ จะศึกษาเฉพาะประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน และกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้นำชุมชน (2) กลุ่มประชาชน และ (3) กลุ่มสมาชิกแหล่งเรียนรู้

(3) ขอบเขตด้านเวลา จะศึกษารวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2559 – เดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2560

4. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นพลเมือง: กรณีศึกษา ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ใช้ 3 แนวคิดในการวิจัย คือ (1) แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (2) แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และ (3) แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

Putnam (2001) ได้นิยามคำว่า “ความเป็นพลเมือง” ไว้ว่า เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม และมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคม

Cogan, Morris, & Print (2013) ได้นิยามคำว่า “ความเป็นพลเมือง” ไว้ว่า เป็นสถานภาพหรือบทบาทภายในชุมชน รวมไปถึงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ

(1) คุณลักษณะสำคัญของความเป็นพลเมือง

Enslin (2000) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ (1) เป็นหนึ่งในสมาชิกภายในชุมชน (2) มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชน (3) เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง (4) มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและกฎหมาย และ (5) มีทัศนคติที่ดีต่อการเมือง

Westhiemer & Kahne (2004) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 4 ประการที่สำคัญ ดังนี้ คือ (1) มีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของภาครัฐ (2) ทำงานอย่างสุจริตและซื่อสัตย์ (3) เคารพกฎหมาย และ (4) มีส่วนร่วมโดยเป็นสมาชิกในชุมชน และการพัฒนาชุมชน

Hoskins, et al. (2006) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 5 ประการ ดังนี้ คือ (1) มีบทบาท หน้าที่ทั้งภายในชุมชนและทางการเมือง (2) เคารพกฎหมาย (3) เคารพความเสมอภาค (4) ซื่อสัตย์ สุจริต และ (5) ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล (2555) ได้กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองประกอบด้วย 6 ประการ ดังนี้ คือ (1) มีอิสรภาพและพึ่งพาตนเองได้ (2) เห็นคุณค่าเทียมกัน (3) ยอมรับความแตกต่าง (4) เคารพสิทธิผู้อื่น (5) รับผิดชอบต่อสังคม และ (6) เข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม

สมพร ใช้บางยาง (2556) หนึ่งในผู้บริหารของสำนักงานสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาวะในพื้นที่ และชุมชน (สน.3) ได้ร่วมมือกับศูนย์วิจัยและพัฒนากระบวนการสุขภาพชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการพัฒนาคน และถอดบทเรียนภายในพื้นที่ชุมชนตำบลอุโมงค์ และได้ค้นพบความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ ซึ่งมีทั้งหมด 8 ประการ ดังนี้ (1) ให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชนท้องถิ่น (2) มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหา (3) การใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการปัญหา (4) ซื่อสัตย์ สุจริต (5) สามัคคี (6) ละเอียด และเกรงกลัวต่อความชั่ว (7) กล้าและเชื่อมั่น และ (8) ส่งเสริมคนดี

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความสัมพันธ์เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมือง 8 ประการ กับงานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของนักวิชาการต่างๆ ได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะความเป็นพลเมือง 8 ประการ กับงานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของนักวิชาการต่างๆ

ความเป็นพลเมือง	ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล (2555)	Westhiemer & Kahne (2004)	Enslin (2000)	Hoskins, et al. (2006)
1) ให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชนท้องถิ่น	✓	✓	✓	✓
2) มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหา	✓	✓	✓	✓
3) ใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการปัญหา	✓	✓	✓	✓
4) ซื่อสัตย์ สุจริต		✓		✓
5) ความสามัคคี	✓		✓	✓
6) การละเอียด และเกรงกลัวต่อความชั่ว				✓
7) มีความกล้าและเชื่อมั่น	✓		✓	✓
8) การส่งเสริมคนดี				

จากตารางที่ 1 สามารถบ่งบอกได้ว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมือง 8 ประการ เปรียบเป็นองค์ประกอบสำคัญของพลเมืองที่ควรพึงมี และสามารถนำมาประยุกต์เป็นตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองของประชาชนได้ ดังนั้น ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้คุณลักษณะความเป็นพลเมือง 8 ประการ ของสมพร ใช้บางยาง (2556) ที่ได้จากการพัฒนาคน และถอดบทเรียนภายในพื้นที่ชุมชนตำบลอุโมงค์ มาเป็นเกณฑ์ในการวัดระดับความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

Cohen & Uphoff (1980) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมนั้น ประกอบด้วย 4 ลักษณะที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

White (1982) ได้เสนอการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น 4 มิติ คือ มิติแรก คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับสิ่งใดที่ควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ และจะกระทำอย่างไร มิติที่สอง คือ การมีส่วนร่วม การเสียสละ และการลงมือปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาทางด้านต่างๆ มิติที่สาม คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการสาธารณะประโยชน์ และมิติสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 4 รูปแบบ เปรียบเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในชุมชน

4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลากายทางสังคม

การขัดเกลากายทางสังคม ถือได้ว่าเป็นกระบวนการทางสังคม (Socialization) กับหลักทางจิตวิทยา ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน ดังที่ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2552) และธนสวรรค์ เจริญเมือง (2553) ได้กล่าวถึง ความเป็นพลเมืองนั้น ไม่ใช่สิ่งที่มีมาตั้งแต่กำเนิด แต่จะต้องพัฒนาตั้งแต่วัยเยาว์ เนื่องด้วยว่า สถาบันทางสังคมนั้น มีความเกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ตลอดเวลา นับตั้งแต่วัยเด็ก จนถึงวัยผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นไปในลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ผ่านบริบททางสังคม การถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชน โดยสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่คอยขัดเกลากายทางสังคมนั้น มีอยู่ 6 สถาบัน ซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 สถาบันทางสังคมที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน

สถาบันทางสังคม	ปัจจัยทางตรง	ปัจจัยทางอ้อม
สถาบันครอบครัว	✓	✓
สถาบันการศึกษา	✓	
หน่วยงานภาครัฐ		✓
กลุ่มเพื่อน		✓
สถาบันศาสนา		✓
สื่อมวลชน		✓

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า สถาบันทางสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อม โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัวที่เปรียบเป็นทั้งปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนทั้งในลักษณะทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ในทางตรงนั้น เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา และในส่วนของทางอ้อม เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดามารดา หลังจากนั้น มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษา ที่จะช่วยปลูกฝังค่านิยม ทักษะ และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง

นอกจากนี้ ยังมีสถาบันทางสังคมอื่นๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเพื่อน สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน โดยเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนในลักษณะทางอ้อม ที่เป็นไปในรูปแบบของการจัดอบรมให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ หรือแม้แต่การเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา ซึ่งจะช่วยขัดเกลาทั้งทางด้านจิตใจและด้านพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนนั้น ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับสถาบันทางสังคม 6 สถาบัน ดังนี้ คือ (1) ครอบครัว (2) สถาบันการศึกษา (3) กลุ่มเพื่อน (4) หน่วยงานภาครัฐ (5) สถาบันศาสนา และ (6) สื่อมวลชน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mixed Method) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบกัน จากนั้นนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบประเด็นในการศึกษาที่มีความสอดคล้อง และที่มีความแตกต่างกันมาสรุป

ตีความหมาย เพื่อตอบคำถามการวิจัย และผลการศึกษาที่ได้นั้น จะนำไปสู่แนวทางในการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง

5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

(1) ประชากร คือ ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

(2) กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaires) คือ ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 11 หมู่บ้าน จำนวน 400 คน โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณโดยสูตรของ Taro Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยผู้วิจัยได้แบ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามตามสัดส่วนของจำนวนประชากรทั้งหมดของแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบช่วงชั้นอย่างมีสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) กล่าวคือ

(2.1) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากร คือ ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ที่มีจำนวนทั้งสิ้น 13,305 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

(2.2) จำแนกประชากรออกเป็นกลุ่มๆ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 11 หมู่บ้าน ดังตารางที่ 3

(2.3) แบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 400 คน ออกเป็นจำนวนทั้งหมด 11 หมู่บ้านตามสัดส่วนของจำนวนประชากรทั้งหมดของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม

(2.4) เมื่อผู้วิจัยทำการแบ่งสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 11 หมู่บ้านแล้ว ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling)

ตารางที่ 3 การสุ่มตัวอย่างแบบช่วงชั้น

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
หมู่ที่ 1 บ้านอุโมงค์	1,882	56.15 $\approx$ 56
หมู่ที่ 2 บ้านก้อม่วง	748	22.32 $\approx$ 22
หมู่ที่ 3 บ้านสันกับตอง	470	14.02 $\approx$ 14
หมู่ที่ 4 บ้านฮ้องกอก	661	19.72 $\approx$ 20
หมู่ที่ 5 บ้านป่าเหว	1,104	32.94 $\approx$ 33
หมู่ที่ 6 บ้านป่าลาน	859	28.61 $\approx$ 29
หมู่ที่ 7 บ้านเขตวัน	1,675	49.98 $\approx$ 50

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
หมู่ที่ 8 บ้านไร่	1,447	43.17 $\approx$ 43
หมู่ที่ 9 บ้านป่าเส้า	1,951	58.21 $\approx$ 58
หมู่ที่ 10 บ้านชัยสถาน	1,595	47.59 $\approx$ 48
หมู่ที่ 11 บ้านแม่ร่องน้อย	913	27.24 $\approx$ 27
รวม	13,305	400

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แบ่งออกเป็น 11 กลุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบไปด้วย 3 กลุ่มที่สำคัญ ดังนี้

(1) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร และอาสาป็นสุข หมู่บ้านละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน

(2) กลุ่มประชาชน ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน

(3) กลุ่มสมาชิกแหล่งเรียนรู้ หมู่บ้านละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 11 คน

โดยผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว เปรียบเป็นทุนทางสังคมที่มีความสำคัญ และถือได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเป็นพลเมืองต้นแบบ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพลเมืองของประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์

5.2 เครื่องมือการวิจัย

(1) แบบสอบถาม (Questionnaires) ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง 8 ประการ และปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 400 คน

(2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการดำเนินการสนทนา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง 8 ประการ และปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนจากผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้นำชุมชน (2) กลุ่มประชาชน และ (3) กลุ่มสมาชิกแหล่งเรียนรู้

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนาและการตีความหมาย เพื่อหาความหมายและแยกแยะประเด็นต่างๆ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ข้อแรก เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ตีความหมาย และหาข้อค้นพบบนฐานข้อเท็จจริง เพื่อทราบถึงความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือ จังหวัดลำพูน มีมากน้อยเพียงใด โดยจะทำการคำนวณคะแนนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน และนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ดังในตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 เกณฑ์การประเมินระดับความเป็นพลเมือง

ระดับคะแนน	เกณฑ์การประเมิน
80 ขึ้นไป	มากที่สุด
70-79	มาก
60-69	ปานกลาง
50-59	น้อย
0-49	น้อยที่สุด

(2) การวิเคราะห์ข้อมูลในวัตถุประสงค์ข้อที่สอง เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์และตีความหมาย และหาข้อสรุปว่ามีปัจจัยใดที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน

(3) นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองข้อ มาสรุปเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชน

6. ผลการวิจัย

(1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 ชุด แบ่งออกเป็นเพศชาย 166 คน และเป็นเพศหญิง 234 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 41.5 และ 58.5 ตามลำดับ และมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 53.04 ปี อีกทั้งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 43.8 นอกจากนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 27.5 รวมทั้งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มภายในชุมชน โดยคิดเป็นร้อยละ 58 ในขณะเดียวกัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของมหาวิทยาลัยอุโมงค์สร้างพลเมือง โดยคิดเป็นร้อยละ 73.5

(2) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการวัดความเป็นพลเมือง 8 ประการ โดยมีระดับคะแนนเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในแต่ละด้าน ได้ดังในตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ระดับคะแนนเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง 8 ประการ

คุณลักษณะความเป็นพลเมือง 8 ประการ	ค่าร้อยละ	เกณฑ์การประเมิน
(1) การละอาย และเกรงกลัวต่อความชั่ว	84.1	ระดับมากที่สุด
(2) ความซื่อสัตย์ สุจริต	79.7	ระดับมาก
(3) มีความกล้าและเชื่อมั่น	62.7	ระดับปานกลาง
(4) การใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการปัญหา	62.5	ระดับปานกลาง
(5) การส่งเสริมคนดี	60.6	ระดับปานกลาง
(6) ความสามัคคี	56.4	ระดับน้อย
(7) การให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชนท้องถิ่น	55.6	ระดับน้อย
(8) การมีบทบาทหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา	50.6	ระดับน้อย

จากตารางที่ 5 พบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีความเป็นพลเมือง 8 ประการ มากที่สุด คือ (1) มีความละอายและเกรงกลัวต่อความชั่ว รองลงมา คือ (2) มีความซื่อสัตย์สุจริต (3) มีความกล้าและเชื่อมั่น (4) มีการใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการปัญหา ลำดับถัดมา คือ (5) ส่งเสริมคนดี (6) สามัคคี (7) ให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชนท้องถิ่น และน้อยที่สุด คือ (8) การมีบทบาทหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา ตามลำดับ

ทั้งนี้ เมื่อนำมาพิจารณาอย่างละเอียด พบว่า ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับน้อย 3 ประการ คือ (1) การมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหา (2) ให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชนท้องถิ่น และ (3) ความสามัคคี ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ให้ความสนใจกับสภาพปัญหาภายในชุมชน และให้ความสำคัญกับการเข้ามามีบทบาท หน้าที่ในการจัดการปัญหา รวมทั้งมีระดับความสามัคคีระหว่างกันภายในชุมชนในระดับน้อย

นอกจากนี้ จากการสนทนากลุ่มในประเด็นเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง พบว่า ความเป็นพลเมืองส่วนใหญ่จะอยู่กับประชาชนในช่วงวัยสูงอายุหรือช่วงวัยเกษียณราชการ ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกร และการค้าขายเป็นหลัก เนื่องด้วยว่า มีความอิสระทางด้านเวลา จึงทำให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชนได้มากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเดิมหรือกลุ่มผู้นำภายในชุมชน

จากผลการศึกษาทั้งจากแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มนั้น เป็นไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชนในระดับน้อย ในขณะเดียวกัน ความเป็นพลเมืองของประชาชนในชุมชนตำบล

อุโมงค์ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ และจะเป็นเฉพาะกลุ่มหรือกลุ่มเดิมๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชน ซึ่งถ้าหากเป็นในลักษณะนี้ในระยะยาว ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน และประเทศชาติได้ในอนาคต

(3) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มในประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน พบว่า สถาบันทางสังคมมีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(3.1) สถาบันครอบครัว จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่าประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีฐานรากทางด้านสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ประกอบกับให้ความสำคัญกับการเอาใจใส่ ให้ความรักกับสมาชิกภายในครอบครัว ตัวอย่างเช่น ถ้าหากสมาชิกภายในครอบครัวพบปัญหา สมาชิกภายในครอบครัวก็จะให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างสม่ำเสมอ

จากการสนทนากลุ่มทั้ง 11 กลุ่ม พบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีมุมมองว่า ปัจจัยทางด้านครอบครัวเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในทุกๆ ด้าน หรือแม้แต่การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน เพราะถ้าหากสถาบันครอบครัวไม่เข้มแข็งหรือแตกแยก ก็อาจส่งผลให้สมาชิกภายในครอบครัวให้มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว ซึ่งมีผลกระทบในเชิงลบต่อความเป็นพลเมืองได้

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การให้ความรัก และการเอาใจใส่ให้แก่สมาชิกภายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้สมาชิกภายในครอบครัวรู้สึกอบอุ่นใจ มั่นใจ มีคุณค่าในตนเอง และมีทัศนคติที่ดี รวมทั้งยังเป็นการปลูกฝังปัจจัยพื้นฐานในความเป็นพลเมือง อาทิ การมีระเบียบวินัยในสังคม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และการเคารพกฎหมาย เป็นต้น

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า สถาบันครอบครัวเป็นสภาพแวดล้อมแรกเริ่มที่มีความใกล้ชิด และมีความผูกพันกับประชาชนมากที่สุด อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ช่วยหล่อหลอมทางด้านพฤติกรรม ค่านิยม หรือแม้แต่มุมมองความคิดของการเป็นพลเมืองให้กับประชาชน

(3.2) สถาบันการศึกษา จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่าประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา แต่ก็สามารถมีความเป็นพลเมืองได้ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีการเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง หรืออาศัยการเรียนรู้ผ่านการมีบทบาท และหน้าที่ภายในชุมชน อาทิ กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มอาสาป็นสุข เป็นต้น ประกอบกับได้รับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจากสถานที่ที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทศบาลตำบลอุโมงค์

ทั้งนี้ จากการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า ข้อค้นพบมีความเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม กล่าวคือ ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์

ได้รับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจากสถาบันการศึกษาที่ไม่เป็นทางการเป็นหลัก โดยเป็นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และการมีบทบาทของการเป็นพลเมืองภายในชุมชน อาทิ การเป็นอาสาสมัคร หรือแม้แต่อาสาป็นสุข เป็นต้น

เพราะฉะนั้น จากที่ได้กล่าวมาในช่วงต้น สามารถบ่งบอกได้ว่า ความเป็นพลเมืองไม่มีความจำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างจากสถาบันการศึกษาที่เป็นทางการ เท่านั้น แต่ยังสามารถอาศัยการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจากสถาบันการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ โดยผ่านการเรียนรู้ภายในชุมชน หรือได้รับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจากหน่วยงานที่มีความใกล้ชิด และองค์กรทางสังคมต่างๆ ภายในชุมชน ตัวอย่างเช่น การเป็นอาสาสมัครภายในชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนหรือแม้แต่การเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนได้เช่นเดียวกัน

(3.3) หน่วยงานภาครัฐ จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า หน่วยงานภาครัฐมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการชำระภาษีมากกว่าการเข้ามาเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน จึงเปรียบเป็นข้อบกพร่องที่สำคัญในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อประชาชน อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่มทั้ง 11 กลุ่ม พบว่า ประชาชนได้รับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจากหน่วยงานต่างๆ อาทิ นักการเมือง อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักสนับสนุนการสร้างสุขภาวะในพื้นที่และชุมชน (สน.3) เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการเสริมสร้างในลักษณะของการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจของการเป็นพลเมืองมากกว่าการเสริมสร้างให้ประชาชนมีความตระหนักถึงบทบาท และหน้าที่ของการเป็นพลเมืองทั้งภายในชุมชน และในกระบวนการทางการเมือง

เพราะฉะนั้น หน่วยงานภาครัฐจะต้องมีการปรับเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับสถานะของประชาชน โดยจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนมากขึ้น เพราะถ้าประชาชนมีความเป็นพลเมืองมากเท่าใด ก็จะช่วยเติมเต็มในการดำเนินงานต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในส่วนของการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาทั้งภายในชุมชนและประเทศชาติ

ดังนั้น จากการเก็บข้อมูลทั้งแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม สามารถสรุปได้ว่า หน่วยงานภาครัฐเปรียบเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญเช่นเดียวกับสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา หรือแม้แต่องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในการปลูกฝังความเป็นพลเมือง และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งภายในชุมชนและทางการเมือง

(3.4) กลุ่มเพื่อน จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเชิญชวนกลุ่มสมาชิกภายในชุมชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และชำระภาษีมากกว่าการเชิญชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชน โดยพบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีความตระหนักเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และชำระภาษีเป็นอย่างยิ่ง พร้อมกันนั้น จะเห็นได้ว่า ข้อค้นพบเป็นไปในทำนองเดียวกันกับข้อค้นพบในประเด็นเกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่มุ่งเน้นกับการส่งเสริมให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และชำระภาษีเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ จากการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มเพื่อนนั้นมีความสำคัญ และเปรียบเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่สุดของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นทางด้านพฤติกรรมของการเป็นคนดีของสังคมหรือแม้แต่ความเป็นพลเมืองด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าหากคบเพื่อนที่ดี ก็จะมีผลให้พฤติกรรมที่ดีตามไปด้วย

จากผลการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน โดยจะเป็นในลักษณะของการชี้แนะ ให้คำแนะนำ และการลอกเลียนแบบพฤติกรรม ตัวอย่างเช่น กลุ่มเพื่อนเป็นอาสาสมัครหรือเป็นกลุ่มผู้นำภายในชุมชน ก็ย่อมมีผลทำให้กลุ่มเพื่อนหรือตนเองนั้น มีพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองด้วยเช่นกัน

(3.5) สถาบันศาสนา จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา และมีการยึดมั่นหลักทางด้านศาสนาในการดำเนินชีวิต ซึ่งจากพฤติกรรมดังกล่าว เป็นผลทำให้ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีความเป็นพลเมืองเกี่ยวกับการละอาย และเกรงกลัวต่อความชั่วและความซื่อสัตย์ สุจริต ในระดับมากที่สุด และในระดับมาก ตามลำดับ โดยพบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การชำระภาษี และการปฏิเสธการรับเงินจากผู้ที่มาขอเสียง รวมทั้งมีการปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมายอย่างเคร่งครัด เป็นต้น

จากการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในประเด็นเกี่ยวกับสถาบันศาสนาที่มีผลต่อความเป็นพลเมือง โดยประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีมุมมองว่า สถาบันศาสนาหรือหลักทางด้านศาสนานั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญในการช่วยให้ประชาชนมีจิตใจ และกระทำแต่ในสิ่งที่ดี พร้อมกันนั้น หากประชาชนทุกคนมีหลักธรรม คุณธรรมทางด้านศาสนาในการยึดเหนี่ยวจิตใจในการทำความดีหรือในสิ่งที่ถูกต้องนั้น ก็ย่อมจะช่วยแก้ไข้ปัญหาทั้งภายในชุมชนและระดับชาติ อีกทั้งยังช่วยทำให้ประชาชนมีความรักใคร่กลมเกลียว และมีความสามัคคีระหว่างกันภายในสังคมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า สถาบันศาสนาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการช่วยขัดเกลาทางด้านจิตใจ มีค่านิยมที่ดี และเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนได้อีกช่องทางหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ช่วยแก้ไขปัญหาคือช่วยลดความขัดแย้งกันในสังคมได้อีกด้วย

(3.6) สื่อมวลชน จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ส่วนใหญ่ให้ความสนใจหรือติดตามข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ โดยส่วนใหญ่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองเป็นประจำทุกวัน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมา คือ อินเทอร์เน็ต วิทยุ หนังสือพิมพ์ และอื่นๆ อาทิเช่น เสียงตามสายประจำหมู่บ้าน ตามลำดับ

ทั้งนี้ จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองนั้น สื่อมวลชนมีความสำคัญเช่นเดียวกับสถาบันทางสังคมอื่นๆ อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น โดยทางเทศบาลตำบลอุโมงค์มีการใช้สื่อพื้นฐานต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต ป้ายไวเนล เป็นต้นในการสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความตระหนักถึงบทบาท และหน้าที่ของการเป็นพลเมือง และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันภายในชุมชนมากขึ้น เพราะฉะนั้น สื่อมวลชนเปรียบเสมือนเป็นปัจจัยที่สนับสนุนหรือช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งภายในชุมชน และในกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น

ดังนั้น จากผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน สามารถสรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองเป็นสิ่งที่ไม่มีมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝัง และเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจากสถาบันทางสังคมต่างๆ เหล่านี้ หรืออาศัยสถานที่ที่มีความผูกพันภายในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทศบาลตำบลอุโมงค์ และมหาวิทยาลัยอุโมงค์สร้างพลเมือง ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน ซึ่งถ้าหากประชาชนมีความเป็นพลเมือง ก็ย่อมทำให้มีความห่วงแหน และมีความผูกพันกับชุมชน หรือมีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันมากขึ้นอีกด้วย

7. สรุปผลการวิจัย

(1) ระดับความเป็นพลเมือง 8 ประการ ของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนชุมชนตำบลอุโมงค์มีความเป็นพลเมืองมากที่สุดตามลำดับ คือ (1) ละอาย และเกรงกลัวต่อความชั่ว (2) ซื่อสัตย์ สุจริต (3) กล้าและเชื่อมั่น

(4) ใช้ความคิดเห็นร่วมกันในการจัดการปัญหา (5) ส่งเสริมคนดี (6) สามัคคี (7) ให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชนท้องถิ่น และ (8) มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหา

จากที่กล่าวมาในข้างต้น สามารถสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนชุมชนตำบลอุโมงค์ให้ความสำคัญกับปัญหาของชุมชนท้องถิ่น และการเข้ามามีบทบาท หน้าที่ในการจัดการปัญหาในระดับน้อย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ประชาชนชุมชนตำบลอุโมงค์มีระดับความสามัคคีระหว่างกันภายในชุมชนน้อย และจากผลการศึกษาในภาพรวมดังกล่าว ยังพบอีกว่า ความเป็นพลเมืองของประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์โดยส่วนมากอยู่ในกลุ่มของผู้สูงอายุ หรือช่วงวัยเกษียณราชการ ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกร และการค้าขายเป็นหลัก เนื่องด้วยมีความอิสระทางด้านเวลา จึงทำให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชนได้มากขึ้น นอกจากนี้ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน และเทศบาลตำบลอุโมงค์เป็นประจำนั้น ประกอบด้วย ประชาชนกลุ่มเดิม

(2) ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือ จังหวัดลำพูน

ผลการศึกษาพบว่า สถาบันทางสังคมทั้ง 6 สถาบัน ได้แก่ (1) สถาบันครอบครัว (2) สถาบันการศึกษา (3) หน่วยงานภาครัฐ (4) กลุ่มเพื่อน (5) สถาบันศาสนา และ (6) สื่อมวลชน ล้วนแล้วมีผลต่อความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา ถือได้ว่าเป็นปัจจัยทางตรง เพราะเป็นปัจจัยรากฐานที่สำคัญในการปลูกฝังค่านิยม และเสริมสร้างพื้นฐานเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน และในปัจจัยทางด้านกลุ่มเพื่อน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน เปรียบเป็นปัจจัยทางอ้อมที่ช่วยเหลือหล่อหลอมความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น

8. อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “การศึกษาความเป็นพลเมือง: กรณีศึกษาประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือ จังหวัดลำพูน” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ คือ (1) เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือ จังหวัดลำพูน และ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลอุโมงค์ อำเภอมือ จังหวัดลำพูน

โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ และตีความหมาย แล้วนำมาสรุปเป็นแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปผล ได้ดังนี้

(1) ผลการศึกษาเกี่ยวกับการวัดระดับความเป็นพลเมือง 8 ประการ ของประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์นั้น พบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีความเป็นพลเมืองน้อยที่สุด 3 อันดับ คือ (1) มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการปัญหา (2) ให้ความสำคัญกับปัญหาชุมชนท้องถิ่น และ (3) สามัคคี ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของปักษสร ไพบุลย์จิตพิรัชย์ (2553) และถวิลวดี บุรีกุล, รัชวดี แสงมเหหมัด และ Eugenie Merieau (2554) ที่พบว่า ประชาชนชาวไทยให้ความสำคัญกับบทบาท และหน้าที่ของการเป็นพลเมืองในระดับน้อย หรือมีความเป็นพลเมืองน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาชุมชน และการให้ความร่วมมือหรือเสียสละเวลาทำงานให้กับชุมชน ถ้าหากเป็นในลักษณะเช่นนี้ในระยะยาว ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน และประเทศชาติต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้ จากข้อค้นพบดังกล่าว เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ จำเป็นต้องมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นพลเมือง และหน้าที่ของการเป็นพลเมือง ภายในชุมชน และมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของการเป็นพลเมือง เพราะปัจจัยทางด้านความรู้เปรียบเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเป็นพลเมือง อีกทั้งยังช่วยทำให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองมากยิ่งขึ้น ดังที่ วรากรณ์ สามโกเศศ (2554) ได้กล่าวว่า การที่ประชาชนจะมีความเป็นพลเมืองได้นั้น จำเป็นต้องเสริมสร้างผ่านการให้การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตั้งแต่เด็กจนกระทั่งผู้ใหญ่ เพื่อให้ประชาชนความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมือง และปลูกฝังให้มีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของชุมชน เพราะถ้าหากประชาชนมีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของชุมชนนั้น จะช่วยทำให้เกิดความตระหนักว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน หรือสังคม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนมีความรับผิดชอบ และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนาชุมชนมากขึ้นอีกด้วย

(2) ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน มีดังนี้

(2.1) สถาบันครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ ให้ความสำคัญกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรภายในครอบครัวอย่างยิ่ง โดยมีการให้ความรัก ความอบอุ่น และเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว ตัวอย่างเช่น ถ้าหากสมาชิกในครอบครัวประสบปัญหา สมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวก็จะเข้ามาช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาด้วยกัน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของ สุรวุฒิ ปัดไธสง (2542) ที่ศึกษาในประเด็นเรื่อง บทบาทครอบครัวในการถ่ายทอดทางการเมืองให้แก่นักเรียนประถมศึกษาใน

กรุงเทพมหานคร พบว่า เด็กที่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลบุตร และมีการอบรมเลี้ยงดูที่ใช้เหตุผลซึ่งกันและกันมากกว่าการใช้ความรุนแรง รวมไปถึงบิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีนั้น ส่งผลให้เด็กมีความสนใจและมีพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Portney, Niemi, & Eichenberg (2009) ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของเพศในบริบททางการเมือง และการมีส่วนร่วมของพลเมือง พบว่า การอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัวมีผลต่อความเป็นพลเมืองของเด็ก ซึ่งเป็นรูปแบบการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ในทางตรงนั้น เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา และในส่วนของทางอ้อม เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบิดามารดา ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชน หรือ แม้แต่การเข้าไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยจะช่วยให้เด็กหรือสมาชิกในครอบครัวจดจำ และ พัฒนาความเป็นพลเมืองให้กับเด็กได้อีกด้วย

(2.2) สถาบันการศึกษา พบว่า ถึงแม้ว่าประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ ไม่ได้ ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองจากสถาบันการศึกษาที่เป็นทางการโดยตรง แต่ก็ สามารถมีความเป็นพลเมืองได้ โดยได้รับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจาก สถาบันการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ และสถานที่ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน คือ เทศบาล ตำบลอุโมงค์ ที่อาศัยการเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ หรือฐาน การเรียนรู้ และการมีบทบาท หน้าที่ภายในชุมชน ซึ่งผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าว มี ความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Galston (2001) ที่พบว่า ความเป็นพลเมืองของ ประชาชนนั้น ไม่จำเป็นต้องได้รับการเสริมสร้างจากสถาบันการศึกษาที่เป็นทางการ เท่านั้น แต่สามารถได้รับการเสริมสร้างจากชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในลักษณะของ การฝึกฝนบทบาทของการเป็นพลเมือง เช่น อาสาสมัครชุมชน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี หากประชาชนได้รับการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง ก็ จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมือง และยังเป็นผลทำให้มีความตระหนักถึง ความสำคัญในบทบาท หน้าที่ของการเป็นพลเมืองมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Maiello, Oser, & Biedermann (2003) และ Hahn (2010) ที่พบว่า การได้รับการศึกษา ความเป็นพลเมืองจากสถาบันการศึกษานั้น จะช่วยให้ประชาชนมีความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของการเป็นพลเมืองมากขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การที่ประชาชนมีความรู้ความ เข้าใจในความเป็นพลเมืองมากเท่าใด ก็ย่อมทำให้มีความเป็นพลเมืองมากขึ้น เท่านั้น

(2.3) หน่วยงานภาครัฐ พบว่า เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความเป็น พลเมืองของประชาชน ที่เป็นไปในลักษณะทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าหากประชาชนยัง ได้รับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองมากเท่าใด ระดับความเป็นพลเมืองก็จะเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของลัดดาวรรณ สุขใหญ่ (2551) และประสิทธิ์ สันติกาญจน์ (2552) โดยพบว่า หน่วยงานภาครัฐมีความสัมพันธ์กับความเป็นพลเมืองของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนการมีส่วนร่วม และเสริมสร้างความตระหนักถึงบทบาท และหน้าที่ของการเป็นพลเมือง

(2.4) กลุ่มเพื่อน พบว่า เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญและช่วยเสริมสร้างความ เป็นพลเมืองให้กับประชาชนได้อีกช่องทางหนึ่ง ที่เป็นไปในลักษณะทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าหากกลุ่มเพื่อนเป็นอาสาสมัครภายในชุมชน ย่อมส่งผลให้เพื่อนมีโอกาสเป็นอาสาสมัครมากขึ้นตามไปด้วย เฉกเช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Galston (2001) และ Maiello, Oser, & Biedermann (2003) พบว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมภายในชุมชน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มเพื่อนมีผลต่อความเป็นพลเมืองของประชาชน ตามที่ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์ (2555) ได้อธิบายถึงกลุ่มเพื่อนกับความเป็นพลเมืองว่า มนุษย์ทุกคนต้องมีเพื่อน และต้องอาศัยร่วมกับผู้อื่น โดยกลุ่มเพื่อน เป็นการขัดเกลาทางสังคมในลักษณะทางอ้อม กล่าวคือ กลุ่มเพื่อนเป็นการขัดเกลาทางสังคมในรูปแบบของการชี้แนะ ลอกเลียนแบบ ซึ่งเป็นผลทำให้กลุ่มเพื่อนย่อมมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน อาทิ กลุ่มเพื่อนเป็นอาสาสมัครภายในชุมชน ก็ย่อมส่งผลให้เพื่อนมีโอกาสเป็นอาสาสมัครภายในชุมชนมากขึ้นด้วยเช่นกัน

(2.5) สถาบันศาสนา พบว่า เป็นหนึ่งในสถาบันทางสังคมที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการขัดเกลาทางจิตใจและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชน เฉกเช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Lange (2008) และ Cogan, Morris, & Print (2013) ที่พบว่า สถาบันศาสนา ช่วยทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างค่านิยม และมีทัศนคติที่ดีของการเป็นพลเมือง รวมทั้งยังเปรียบเป็นปัจจัยที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม และปฏิบัติตามกฎหมาย

จากผลการศึกษาในข้างต้น เป็นปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นว่า สถาบันศาสนาหรือหลักคุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่พลเมืองควรพึงมี ซึ่งเป็นไปตามที่ วิชัย ต้นศิริ (2551) ได้กล่าวถึงความสำคัญเกี่ยวกับสถาบันศาสนากับความเป็นพลเมืองว่า สถาบันศาสนาเป็นปัจจัยที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนชาวไทยมาอย่างยาวนาน และมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง โดยหลักทางด้านศาสนาจะมุ่งเน้น และช่วยสอนให้ประชาชนมีการยอมรับความหลากหลายหรือความเสมอภาค มีเหตุผลในการแก้ไขปัญหา

อีกทั้งยังช่วยให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้โดยไม่มีความขัดแย้งและไม่ละเมิดต่อกัน ล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญที่พลเมืองควรพึงมี

(2.6) สื่อมวลชน พบว่า มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเป็นพลเมืองในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การที่ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ตรงกับความเป็นจริง และอย่างสม่ำเสมอส่งผลให้ประชาชนมีความตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ และมีจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของ กนกทิพย์ อินทรโชติ (2554) และธานี สุขเกษม (2555) พบว่า สื่อมวลชนมีผลทำให้ประชาชนมีระดับจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมของการเป็นพลเมืองมากขึ้น เนื่องด้วยการที่ได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ จะช่วยให้ประชาชนมีมุมมองความคิดว่า ประเด็นทางการเมืองเป็นเรื่องใกล้ตัว ที่ประชาชนจะต้องเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในประเด็นดังกล่าว

อีกทั้งผลการศึกษาดังกล่าว ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Portney, Niemi, & Eichenberg (2009) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศในบริบททางการเมือง และการมีส่วนร่วมของพลเมือง ซึ่งพบว่า นอกจากครอบครัว และโรงเรียนในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองนั้น ยังมีสื่อมวลชนที่ช่วยปลูกฝังค่านิยม และความเป็นพลเมืองผ่านการนำเสนอข้อมูลข่าวสารทางการเมือง หรือความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย และหน้าที่ของพลเมือง ในรูปแบบต่างๆ อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งจะช่วยทำให้ประชาชนได้เข้าถึงประเด็นการเมือง และมีความรู้ความเข้าใจในพลเมืองได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าว มีความแตกต่างจากงานวิจัยของลัดดาวรรณ สุขใหญ่ (2551) ที่พบว่า ไม่ว่าประชาชนจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนอย่างไรก็ตาม ก็ไม่ได้ทำให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองมากขึ้น เนื่องด้วยในปัจจุบัน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้น เป็นข้อมูลที่บิดเบือนหรือไม่ตรงกับความ เป็นจริง ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง จึงเกิดอาการสับสน และอาจทำให้เกิดอาการเบื่อหน่ายได้ในระยะยาว เพราะฉะนั้น สื่อมวลชน เปรียบเป็นปัจจัยที่เอื้อให้ประชาชนมีช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มากขึ้น เท่านั้น แต่ไม่ได้เป็นปัจจัยที่ช่วยให้มีระดับความเป็นพลเมืองเพิ่มมากขึ้น

9. ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง

จากผลการวิจัย สามารถเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์ และชุมชนอื่นๆ ได้ดังนี้

(1) เทศบาลตำบลอุโมงค์ควรมีการร่วมมือกับสื่อมวลชนท้องถิ่นหรือสื่อมวลชนภายในชุมชนในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และช่วยกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์เข้ามามีส่วนร่วมภายในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนตำบลอุโมงค์มีความรู้ความเข้าใจ และมีความตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองมากยิ่งขึ้น

(2) ควรเพิ่มการให้การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านทางด้านกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะพื้นฐานที่สำคัญของความเป็นพลเมือง เช่น การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การเคารพกติกา เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการฝึกฝนบทบาทของการเป็นพลเมือง โดยการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน อันเป็นการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง และเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างกันภายในชุมชน

10. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

(1) มีการนำตัวชี้วัดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ

(2) มีการศึกษาเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของประชาชนในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากว่า ปัจจัยต่างๆ ในแต่ละพื้นที่นั้น มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวัฒนธรรม หรือบริบทต่างๆ ภายในชุมชน เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้หลากหลาย และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกทิพย์ อินทรโชติ. (2554). *ระดับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของสมาชิกการร่วมด้วยช่วยกัน: ศึกษากรณีกิจกรรม DFM 99.5 ร่วมด้วยช่วยกันคลื่นความดี*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน.

- ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์. (2555). *รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาสังคม), สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ถวิลวดี บุรีกุล, รัชวดี แสงมเหหมัด และ Eugenie Merieau. (2554). *ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย (Citizenship in Thailand)*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2553). *พลเมือง: นักสู้ผู้ยิ่งใหญ่*. เชียงใหม่: สถาบันล้านนาประชาธิปไตย.
- ธานี สุขเกษม. (2555). *การอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาสาขาวิชา รัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์*. รายงานการวิจัย. เพชรบูรณ์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- ปภัสสร ไพบุญยฤทธิพรชัย. (2553). *การศึกษาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนโรงเรียน พณิชยการบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน.
- ประสิทธิ์ สันติกาญจน์. (2552). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education)*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ลัดดาวรรณ สุขใหญ่. (2551). *ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนใน จังหวัดเชียงใหม่ : ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองกับอำเภอ ดอยสะเก็ด*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, สาขาการเมืองและการปกครอง.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2554, 3 มีนาคม). การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. *มติชน*. ค้น เมื่อ 23 พฤศจิกายน 2558, จาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22721&Key=news_research.
- วิชัย ตันศิริ. (2551). *วัฒนธรรมพลเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- สมพร ใช้บางยาง. (2556, 13 กุมภาพันธ์). บทความพิเศษ พลัฒพลเมืองร่วมสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่. *หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์*. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2559, จาก <http://www.ryt9.com/s/tpd/1588527>.

- สุรุฒิ ปัดไธสง. (2542). *บทบาทครอบครัวในการถ่ายทอดทางการเมืองให้แก่นักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อภาวรรณ โสภณธรรมรักษ์. (2558). *มหาวิทยาลัยอุโมงค์สร้างพลเมือง*. ค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2558, จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/27023-มหาวิทยาลัยอุโมงค์สร้างพลเมือง.html>.
- อวรรณ โอภาสพัฒน์กิจ และคณะ. (2558). รายงานการประเมิน “โครงการพัฒนาพลังเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นสู่การขับเคลื่อนตำบลน่าอยู่ เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือเมือง จังหวัดลำพูน”. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ. (2557). *รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2552). *ประชาธิปไตยท้องถิ่น: แง่คิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัททีคิวพี จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

- Cogan, J., Morris, P., and Print, M. (2013). *Civic education in the Asia-Pacific region: Case studies across six societies*. New York: Routledge Falmer.
- Cohen, J. M., and Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: seeking clarity through specificity. *World development*, 8 (3), 213-235.
- Enslin, P. (2000). Education and democratic citizenship: in defence of cosmopolitanism. In Leicester, M., Modgil, S. and Modgil, C. (Eds.) *Politics, Education and Citizenship*. (pp. 149-156). London: Falmer Press.
- Faour, M. and Muasher, M. (2011). *Education for citizenship in the Arab world: Key to the future*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace.
- Galston, W. A. (2001). Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual review of political science*, 4 (1), 217-234.
- Hahn, C. L. (2010). Comparative civic education research: What we know and what we need to know. *Citizenship Teaching & Learning*, 6 (1), 5-23.
- Hoskins, B., et al. (2006). *Measuring Active Citizenship in Europe*. Ispra: European Commission Institute for the Protection and Security of the Citizen.

- Lange, D. (2008). *Citizenship education in Germany. The making of Citizens in Europe: new perspectives on Citizenship Education*. Bonn, Germany: Bundeszentrale für politische Bildung.
- Maiello, C., Oser, F., and Biedermann, H. (2003). Civic knowledge, civic skills and civic engagement. *European Educational Research Journal*, 2 (3), 384-395.
- Portney, K. E., Niemi, R. G., and Eichenberg, R. C. (2009). *Gender differences in political and civic engagement among young people*. In American Political Science Association (APSA) 2009 Toronto Meeting Paper. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1451262.
- Putnam, R. D. (2001). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon and Schuster.
- Westheimer, J., and Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American educational research journal*, 41 (2), 237-269.
- White, A. T. (1982). Why community participation? A discussion of the arguments. *Assignment Children*, 59/60 (2): 17-34.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. 2nd Edition. New York: Harper and Row.